

AİLENİN SOSYO-EKONOMİK VE EĞİTİM DÜZEYLERİ İLE ÇOCUKLARIN PROBLEM ÇÖZME YETENEKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ESKİCUMALI
Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Öğretim Üyesi

Arş. Gör. Erol EROĞLU

İnsanoğlu var olduğu günden itibaren, ihtiyaçlarını karşılamak ve daha rahat bir hayata kavuşmak için, değişik alanlarda bir mücadeleye başlamıştır. İnsanın, karşılaştığı problemleri çözüme kavuşturma yeteneğine sahip olması, hayatını devam ettirebilmesi için vazgeçilemez bir ihtiyaçtır. Hayatın devamlılığı ve akıcılığı, bütün insanları üzerinde düşünülmesi ve çözülmesi gereken problemler ile karşı karşıya getirir.

İnsanlığın geleceği demek olan çocukların problem çözme süreci, büyüklerden daha önemlidir. Özellikle, okul öncesi dönem ve ilköğretim yılları, bu temel eğitimin verilmesine en uygun çağlardır. Çünkü çocuklar, problem çözmeye imkân verici ortamlar ve etkinlikler sayesinde yeteneklerini keşfederler ve geliştirirler. Çocukların, güçlkle karşılaştıkları zaman, çevresindekilerin hüküm vermesini beklemek yerine, mevcut problemleri kendilerinin çözmesi, onların kişiliklerinin gelişimi üzerinde olumlu etkiler bırakır. Bu nedenle, problem çözme hayatın ilk yıllarından itibaren üzerinde özenle durulması ve desteklenmesi gereken, etkileri ise ömür boyu devam eden bir yetenektir.

Sorunları giderek artan insana yardım etmenin yolu; onun, çağın gerektirdiği biçimde eğitilmesinden geçmektedir. Bireyin eğitilmesinde en önemli kurumlardan biri ailedir. Ailenin verdiği eğitim, çocukların doğuştan getirdiği zihnî yeteneklerini, düşünme, araştırma ve öğrenme güdülerini desteklemelidir. Çocuklara, şimdiki ve gelecekteki hayatlarını kolaylaştırmak için, öğrenmeyi ve problem çözmeyi öğretmek gereklidir. Öğrenmeyi öğrenen bireyler, gelecekte karşılarına çıkacak problemleri çözmek amacıyla, kendilerine gerekli her türlü bilgiyi arayıp bulacaktır (Başaran, 1996).

Problem çözme, bireyin kendi yeteneklerini keşfederek gelişmesini ve ihtiyaçlarını karşılamasını kolaylaştırır. Birey, karşılaştığı güçlükler üzerinde başkalarının karar vermesini beklemek yerine, bu güçlüklerle kendisi çözüm yolları arar, bilgilerini ve becerilerini kullanma fırsatı bulur, kendine güveni artar. Hayatını mutlu ve başarılı bir şekilde sürdürebilmesi için gerekli becerileri kazanmış olur. Bu nedenle çocuk eğitiminin en önemli yönlerinden biri, problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir (Akman, Erden, 1997).

Problem çözüme, amaca ulaşmak için yapılacak eylemlerle gerekli olan bilgi, beceri, tutumları ve araçları seçmeyi; bunları kullanmayı, amaçla ilgili değişik durumlar arasında ilişkiler kurmayı, karşılaşılan engelleri kaldırmada bunları kullanmayı ve amaca en elverişli biçimde ulaşmayı kapsar. Problem çözüme yeteneğinin gelişmesi ise, bireyin amaca ulaşmasında karşılaştığı engelleri ortadan kaldırmak için etkili ve yararlı olan araç, gereç ve eylemleri seçebilme ve kullanabilmede yeterliliğinin artması demektir.

Problem çözüme, bir amaca ulaşmada karşılan güçlükleri yenme sürecidir. Şartlara uymak veya engelleri azaltmak yolu ile gerginlikten kurtulmanın ve organizmayı bir iç dengeye kavuşturmanın yolu problemi çözmekle sağlanır. Problem çözüme, öğrenilmesi ve elde edilmesi gereken, bilgi-beceri kapsamlı bir yetenektir. Sürekli olarak geliştirilmesi gerekir. Problem çözüme; zaman, çaba, enerji ve alıştırma istediği için yardım gerektirir. Ayrıca çok yönlü olması bakımından; yaratıcı düşünceyle aynı zamanda zekâyı, duyguları, iradeyi ve eylemi kendinde birleştiren kapsamlı bir süreçtir. İhtiyaç, değer, inanç, beceri, alışkanlık ve tutumlarla ilgilidir. (Bingham,1998; Sungur,1992).

Problem çözüme, “yeni olay ya da durumlar karşısında var olan ilişkileri ortaya çıkarma, yeni ilişkiler kurma ve güdülen amaca göre belli bir sonuç elde etme işidir”(Can,1998: 98).Problem çözüme, akla ve mantığa dayalı bir işlemdir. Problem çözüme, “bilimsel yöntem, keşif, eleştirel düşünce, karar verme, yansıtıcı düşünme, sorgulama ve yansıtıcı sorgulama gibi terimleri içine alan rasyonel bir düşünme biçimidir (Barth, Demirtaş, 1997:11). Problem çözüme, üst düzey zihni etkinliklerin kazanılmasında işe koşulan bir süreçtir. Bugünün toplumu, yaratıcı, kritik ve analitik düşünebilen, karşılaştığı değişik problemleri çözebilen kişiler istemektedir. Bu niteliklerle donatılmış bireylerin yetişmesi, aynı zamanda toplumların geleceğinin teminat altına alınması anlamına gelmektedir (Bilen, 1999).

İki yaşından itibaren hızla gelişmeye başlayan zekâ, kalıtımla gelen bir yetenektir. Ancak bireyin zihni gelişiminde çevresel faktörler de son derece etkilidir. Ailenin sosyal ve ekonomik durumu yanında, eğitim düzeylerinin de çocuğun problem çözüme yeteneklerinin gelişimi üzerinde önemli etkileri görülmektedir. Ailelerin, çocuklarının zihni gelişimini destekleyici ortamlar sağlayıp, zamanında uyarılmasına yardımcı olması, çocukların zihinsel gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çocuklarının zekâsını yeterince kullanmasına ve geliştirmesine katkıda bulunacak ortamlar hazırlanmaması durumunda ise, gerekli uyarıcıları yeterince alamayan çocuklar, zihni gelişimlerini sürdürememektedir. Aynı zekâ seviyesine sahip olmasına rağmen, sosyo-ekonomik ve eğitim durumları denk olmayan ailelerde büyüyen çocukların; konuşma, yazma, anlama, anlatım ve çeşitli olaylar karşısındaki davranışları bakımından büyük farklılıklar gösterebilir. Bu farklılığı ortaya çıkaran başlıca sebep, büyüdükleri çevrenin etkisiyle olmaktadır (Ayhan,

1997). Özellikle zeki çocuklarda soyut düşünme, mantık yürütme ve uslamlama daha erken gelişir. Çocuk erken uyarılma ve öğrenim imkânı bulmalıdır.(Yörükoğlu, 1998)

Problem çözme, çocuğun yaşamında öğrenmenin temelini oluşturur. Çocuklar, yapmak istedikleri şeyleri nasıl yapacaklarını bu yolla öğrenirler. Problem çözme yeteneği, çocukların gelişimleri açısından en önemli becerilerinden birisidir. Problem çözme yeterliliği, problem çözen bireyler açısından büyük önem taşıyan, problemlerin çözümü için tekrarlanan fırsatlar sayesinde gelişen bir sanattır. Çocuk, problem çözmeye imkân verici fırsatlar sayesinde yeteneklerini keşfederek gelişmesini sağlar. Karşılaştığı güçlükler karşısında çözüm yolları bulmaya sevk edilen çocuk, mevcut problemin gerektirdiği çalışmaları yapmaya çalışırken, bilgisini, anlayışını, maharet ve ihtiyaçlarını da kullanacak bir fırsat bulmuş olur. Kendine güveni artar. Çocukların problem çözme becerilerinin geliştirilmesi, aynı zamanda toplumun problemlerinin de çözümüne yardımcı olmak demektir.

Problem çözme, çocuğun hem iç, hem de dış kaynaklardan nasıl faydalanacağını öğrenmesine yarayan bir yoldur. Problem çözme, çocuğun bir şahıs olarak gelişmesini hızlandırır, kendine saygı ve güven duygularının gelişmesini çabuklaştırır. Problem çözme, çocukların kendilerini bağımsız hissetmelerine de katkı sağlar. Çocuklar sadece yaratıcı düşüncelerinden dolayı değil, riskleri çok fazla büyütmeden, kendi kararlarını takip etme açısından da desteklenmelidir. Kendine güven duyabilme ve bazı riskleri göze alabilme, problem çözme için gerekli özelliklerdir. (Bingham, 1998).

Günümüz toplumu, yaratıcı, kritik ve analitik düşünebilen, karşılaştığı değişik problemleri çözebilen bireyler istemektedir. Hiç kimse gelecekte ortaya çıkacak bir problem karşısında, bir güçlükle karşılaştığında, her zaman birinin yardım etmek üzere bulunacağını bekleyemez. Çocuklar, engelleri aşmak için sorumluluk almalı, cesaretli olmalı ve kendilerine güven duymalıdır (Bilen, 1999).

Çocuklar bilişsel olarak gelişirken, daha fazla problemle karşı karşıya gelmelidirler. Kendi kendilerine problemleri çözmek için fırsatları olmalı ve kendi fikirlerinin sonuçlarıyla tecrübe kazanmalıdırlar. Böylece çocuklar, karşı karşıya geldikleri günlük problemlerini çözerlerken de, bilgilerle donanmış olmaktadırlar. Küçük çocuklarda problem çözme becerisini oluşturmak için ilk olarak, çocukların dünya gerçeğine ve kendi bilgilerine dayalı fikirlerini ve çözümlerini belirleyeceği fırsatlar oluşturmak gerekmektedir. Çocuklar, kendi anlama olgularına dayalı bilgiyi özümlemeleri için fırsatlara ihtiyaç duyarlar. Çocuklar problemlerini çözmeye başladıklarında karar vermeye, tahminlerle, işlemlerin değerlendirilmesiyle ve kesin olmayan şeylerle yüz yüze gelmeye başlarlar. Bunlar çocukları merak, işbirliğine, keşfe iterken, kendilerine olan saygılarının gelişmesine yol açar. Çocuklar, sağlanan kaynakların keşfinde, problemlerin çözümünde özgürlüğe ihtiyaç duyarlar. Bu ihtiyaç, çocukları çaba

sarf etmeye, denemeler yapmaya yönlendirir. Denemeler yoluyla çocuklar, problemlerin birden fazla yolla çözülebileceğinin farkına varırlar.

Athey (1974), çocukların iyi birer problem çözücü olmaları gerektiğini, böylece hayatta karşılaştıkları kişisel, meslekî ve sosyal pek çok problemi zekâlarını kullanarak çözebileceğini ifade etmiştir. Bireylerin bir problemi bulmak, oluşturmak ve çözmek istedikleri zamanlarda problem çözmeye karşı bir tavır oluşturma davranışı, Athey'e göre, çocukların eğitiminin temel bir amacı olmalıdır.¹(Dinçer, 1995)

Çocuklar, büyüdükçe ve problem çözmeye tecrübe kazandıkça daha sabırlı olmayı öğrenirler. Problem çözerek, alternatif çözüm yolları düşünmeye yönelirler. Ayrıca çocuklar, problemlerine çözüm yolları aramaktan da zevk alırlar. Problem çözenin genellikle matematik ve fen için temel oluşturduğu düşünülse de, gerçekte problem çözmeye çocukların öğrenmesinin tüm alanlarını kapsamaktadır. Problem çözmeye fırsatları, çevresiyle iletişim yoluyla yeni zihni ilişkileri yaratmada çocuklara cesaret vermektedir. Karşılaştıkları problemlere alternatif çözümler araştıran çocuklar beyinlerini aktif olarak kullanmaktadırlar.

Turner ve Durrett'e (1975) göre, çocukların problem çözmeye becerileri, yüksek düzeyde bilişsel sorular sormayla önemli ölçüde gelişmektedir. Turner'in bu konuda yaptığı çalışmaların bulguları bu iddiayı destekler niteliktedir.²(Dinçer, 1995)

Kişiler arasında ortaya çıkan problemlere çözüm getirme durumunda çocuklar, kendi düşünceleri dışındaki fikirlerle karşılaşma fırsatı bulmuş olurlar. Böylece, başkalarının farklı bakış açıları olabileceğinin farkına varırlar. Bu durum, çocuklardaki bencillik duygusunun bir nebze azalmasını destekleyecektir. Problem çözmeye etkinlikleri, sadece çocukların hedefe nasıl ulaşacakları hakkında kararlar vermelerini sağlamaz. Aynı zamanda ailelere ve eğitimcilere de çocuklardan bir şeyler öğrenme fırsatı verir. Aileler ve eğitimciler, problem çözmeye sürecindeki çocukları gözleyerek ve onların sorularını dikkate alarak, çocukların neler düşündüklerini, probleme bakış açılarını anlayabilirler. Ortaya çıkan yeni problemlere çözüm şekli bulmak, çocuklara mutlu yaşamının esası olan maharetleri kazanabilmelerine fırsat

¹ Dinçer; bu bölüm için BULLOCK, Janis, "Encouraging Problem Solving", Day Care and Early Education, Vol: 16, 24 – 27, Fall, 1988 kaynak olarak göstermiştir.

² Dinçer; bu bölüm için BROWN, Lisbeth J., "Developing Thinking and Problem – Solving Skills With Children's Books", Childhood Education, Vol: 63, 102-106, December, 1986 kaynak olarak göstermiştir.

verme bakımından da önemlidir. Problem çözmeye, bütün hayat boyunca ihtiyaç duyulan bir yetenektir.

Başkalarına karşı sorumluluk duymak, çocuğun problem çözümüne ilgisini artırır. Sorumluluk duygusu onu, problemleri daha çabuk anlayan ve problem çözmeye ihtiyacını daha şiddetli hisseden bir duruma getirir. Sorumlu bir kimse, başkalarının rahatını ve mutluluğunu düşündüğü için, problem çözmeye karşı muhtemelen daha olumlu bir yaklaşımda bulunur.

Çocukları, cesaret kırıcı zorluklarla karşılaştıkları zamanlarda yılgınlığa kapılmamaları için teşvik etmek önemlidir. Bir işten kolayca vazgeçmek, çözülmemiş problemlerin ortada kalmasına neden olur. Ayrıca içinden çıkılması güç problemlerle uğraşmak konusunda çocukların kendi yetenekleri hakkında duydukları güvenin zayıflamasına sebep olur.

Çocuklara kendi kendilerine iş görme imkânı vermek, onların problemleri başkalarının düşüncelerinden bağımsız olarak ele alacak şekilde hazırlanmalarına yardım eder. Çocuklar sadece hangi ihtiyaçların yerine getirilmesini belirleme konusunda kendi başarılarına harekete geçmeye teşvik edilmemeli, belirli bazı şeylerin nasıl yapılması gerektiği konusunda da kendi yöntemlerine göre düşünmeye teşvik edilmelidir.

Kendilerine güvenen çocuklar problemleri tanımaya, kabul etmeye ve problemler için teşebbüse geçmeye daha yatkındırlar. Bu çocuklar ayrıca, problemleri memnuniyet verici sonuçlara götürmeye daha eğilimlidirler. Çocukların, durumun yorumlanmasında, bağımsız bir uygulama plânının yapılmasında kendi güçlerini deneme fırsatı verilmesine ihtiyaçları vardır.

Soru sormak, fikirlerini denemek veya niçin aynı fikirde oldukları ya da olmadıklarını açıklamak için pek istekli olmayan çocuklar, belli bir durumun unsurları hakkında hüküm verme işine etkin olarak katılırlar. Bu şekilde katılım, eleştirici düşünmeye, önceden ifade edilmeyen kavramların keşfine, becerilerin ve anlayışların uygulanmasına ve olgunlaştırıcı güçlerin gelişmesine imkân hazırlar.

Çocukların öneri ve fikirlerinden yararlanmak; çocuğun kendisini, zorlukları karşılayacak ve bir çözüm yolu bulabilecek güçte değerli bir kimse olarak hissetmesine yardım eder. Çocuğun kendi seçtiği yolda bir iş yapma yeteneğini arttırması ve kendisi hakkında güven duygusu geliştirmesi bakımından katkıda bulunur. Üzerinde tartışılan meselelerle daha yakından ilgilenmesini sağlar. Böylece onu daha istekli kılarak, daha eleştirici tarzda cevap bulmak üzere harekete geçirir.

Çocuklar doğal olarak meraklıdırlar ve kendileri, başkaları ve çevrelerini kuşatan dünya hakkında durmadan sorular sorarlar. Çocukların soruları, problem çözmeye yönünden de önemlidir. İhmal edilen bir soru kaybedilmiş bir fırsattır. İncelemeye ve araştırmaya tâbi tutulan her soru ise; yeni tecrübeler, yeni ilişkilere yol açan değerli fırsatlardır. Ancak araştırmacı bir zihin, problemleri ortaya çıkarır, meselelerin nedenini ve nasıldığını arar,

ilişkilerin derinliğine iner.

Zaman bir problemi ortadan kaldırmadığı sürece kişiler, o problemin çözümü konusunda karar vermek zorunda kalacaktır. Değişen şartlar altında her türlü kararları vermeleri için çocuklara devamlı fırsatlar tanınmalıdır. Durumu görmeleri ve anlamaları amacıyla çocuklara yardımcı olunmalı, sonra onların durum üzerinde kendi tercihlerini yapmaları veya sonuçlara varmaları için istek uyandırılmalıdır.

Problem çözmeye ilgili geliştirilmesi gereken önemli bir anlayış ta, birçok durumlarda problemlerin birden fazla çözüm yolunun bulunduğudır. Aile bireyleri ve öğretmenler, bir problemi ele alıp çözerken, değişik yöntemlerden faydalanılması konusunda rehberlik ederek, çocukların bu gerçeği anlamalarına yardımcı olmalıdır (Bingham, 1998).

Çocukların zihni gelişmesine yardım edecek, tecrübe kazanmalarını sağlayacak ortamların sunulması, onların genelleme düzeyine ulaşmalarını ve gelecek yaşantıları için yeni buluşlar yapma yollarını öğrenmelerini sağlar. Bu bir anlamda çocuklara, problem çözüme gücü kazandırmak demektir. Çocuk, keşfettiği ilke ve genellemeleri yeni bir problem durumuna uygulayarak hayatını kolaylaştırır. Bu amaçla çocuklara, karşılaştığı problemleri çözmek için, ilgili verileri seçme, analiz etme, bunlardan ilke ve genellemelere ulaşma fırsatı verilmeli, pratik yapma imkânı sağlanmalıdır. Güdüleiyici ve özendirici niteliğiyle önemli olan keşfetme yaklaşımının düşünme gücünü geliştirmede vazgeçilmez bir katkısı vardır (Bilen,1999).

Araştırmanın Kapsamı

Ülkemizde, çocukların zihni yeteneklerinin geliştirilmesi konusunda bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sıkıntıların sadece okullardan ve eğitim sisteminden kaynaklandığını söylemek mümkün değildir.

Çocuğun yetiştiği aile ortamının ve çevre şartlarının, çocukların zihni yeteneklerinin gelişmesinde büyük etkisi vardır. Çocuğun doğuştan getirdiği zihni güçlerinin tam olarak gelişmesi için, yetiştiği çevre şartlarının iyi düzenlenmesi gereklidir. Çocuklara daha elverişli yetiştirme ve eğitim ortamları hazırlayabilmek için, onların zihni gelişimleri bilinmeli ve dikkatle takip edilmelidir. Ev ortamı ve aile, bireyin her türlü yeteneğinin gelişmesinde etkili çevrelerin başında gelmektedir.

Okul öncesi çağı çocuklarının problem çözüme davranışları üzerinde yapılan araştırmalar, 2-3 yaş çocuklarında muhakemenin başladığını göstermektedir. Bu çağ çocuğu, yeterli dil gelişimine, algılara, kavramlara ulaşmamış olduğundan ayırtılma ve genellemelerde kusurludur. Ancak kendi çağına göre, çocuğun muhakemesi oldukça akıllıcadır. Bu gerçekten yola çıkarak denilebilir ki; problem çözümenin yaşı yoktur. Problem çözüme becerilerinin geliştirilmesine küçük yaşlardan itibaren başlanmalıdır. Çocuğun kendi gelişim düzeyine, edindiği bilgi, beceri ve tecrübelerle orantılı olarak problem çözüme davranışlarında bulunacağı unutulmamalıdır.

Ailenin sosyo-ekonomik durumu, anne ve babanın eğitim durumları, çocuklarına karşı tutum ve yaklaşımları, ailedeki fertlerin birbirleriyle ve çocuklarla kurdukları iletişim, çocuğun maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılanma derecesi, çocuğun kendini ifade etme özgürlüğünün sağlanma derecesi, ailenin yaşadığı muhitin durumu gibi pek çok faktör çocuğun her bakımdan gelişimini etkilemektedir. Problem çözme yeteneğinin gelişimini bu etkilenmenin dışında tutmak mümkün değildir. Ailenin tutum ve yaklaşımları, çocukların doğuştan getirdiği zihnî yeteneklerinin ya serpilip gelişmesine, ya da körelip gerilemesine neden olmaktadır.

Çocukların problem çözme ve diğer zihnî yeteneklerinin gelişmesini konu alan araştırmalar;

1. Ailelerin çocuk eğitiminde yeni yaklaşımlar kazanmaları ve bilinçlenmeleri,
2. Anne-baba ve diğer aile fertlerinin, sergiledikleri yanlış tutumları değiştirmeleri ve daha olumlu tutumlar geliştirmeleri,
3. Ailelerin sosyo-ekonomik ve eğitim durumlarına göre çocuklarının eğitimine yaptıkları katkıların belirlenmesi,
4. Yeni nesillerin eğitilmesinde hangi imkânların ne kadar sağlandığı konusunda gerçeklerin ortaya koyulması açısından büyük önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın belirlenmiş amacı; ailelerin sosyo-ekonomik ve eğitim durumları ile çocuklarının problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesine yaptıkları katkı arasında bir ilişkinin olup olmadığını, varsa bu ilişkinin düzeyini tespit etmektir. Bu amaçla uygulanan anketin sonuçlarından faydalanarak, oluşturulan alt problemlere cevap oluşturabilecek veriler toplanacaktır.

Araştırmanın Önemi

Çocukların her türlü yeteneğinin gelişmesinde ailenin sosyo-ekonomik durumu etkilidir. Ekonomik durumu iyi olan ailelerin oluşturacakları çevre şartlarının, çocukların yeteneklerinin gelişmesi açısından daha uyarıcı ve olumlu olacağı inkar edilemez. Araştırma kapsamında gelir düzeyi bakımından üç grup olarak ele alınan ailelerin, çocuklarının yeteneklerinin gelişimine etkileri bakımından farklılıkları, bu farklılığın anlamlı olup olmadığını araştırılacaktır.

Ülkemiz oldukça genç bir nüfusa sahiptir. İnsanlarımızın eğitim seviyesinin sürekli olarak yükseldiği de göz önüne alındığında, yeni nesillerin daha iyi bir aile ortamında yetişmesi beklenmektedir. Araştırmada, anne-babaların yaşlarına ve aldıkları eğitime göre, çocuklarının problem çözme yeteneklerinin gelişmesi yönündeki katkıları bakımından farklılık olup olmadığını incelenecektir.

Çocuklarının aile içersindeki konumları, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı, onların büyüme çağındaki bütün davranışlarını etkilemektedir. Ailenin çocuk

sayısı; anne babanın onlara karşı ilgisini, sabrını, çocuklarına ayırabileceği zamanı, ekonomik seviyesine göre yapabileceği harcamaları belirlemektedir. Bu nedenle, ailenin sahip olduğu çocuk sayısına göre tutum ve yaklaşımlarındaki farklılıkların tespit edilmesi faydalı olacaktır.

İlgili Araştırmalar

Kasap (1997) “İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Problem Çözme Başarısı İle Problem Çözme Tutumu Arasındaki İlişki” adlı araştırmasında, öğrencilerin problem çözme konusundaki tutum ve başarılarını sosyo-ekonomik düzeye göre ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, problem çözme tutumu ile problem çözme başarısı arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Problem çözme konusunda olumlu tutum geliştirmiş öğrencilerin problem çözmeye daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Problem çözme tutum ve başarısının, alt ve üst sosyo-ekonomik gruplarda cinsiyete göre farklılaştığı belirlenmiştir. Problem çözme tutumunun ve problem çözme başarısının, sosyo-ekonomik seviyeye göre farklılık gösterdiği, üst sosyo-ekonomik düzey öğrencilerinin olumlu tutum geliştirdiği ve problem çözmeye daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırma tarama modelinde yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 1998: 77).

Tarama modeliyle, ailelerin çocuklarının problem çözme yeteneklerinin gelişimine ne ölçüde katkıda buldukları ve bu katkının ailenin sosyo-ekonomik ve eğitim durumu ile ilişkisinin hangi düzeyde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Evren

Bu araştırmanın evreni, 1999-2000 öğretim yılında, Sakarya ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarının 4. ve 5. sınıflarında okuyan öğrencilerin aileleridir.

Örnekleme

Örnekleme olarak, ailelerin sosyo-ekonomik ve eğitim durumları bakımından geneli temsil edebileceği düşünülen iki okul seçilmiştir. Bu okullar, Cengiz Topel İlköğretim Okulu ve Şehit Abdullah Ömür İlköğretim Okulu'dur. Bu okullarda 4. ve 5. sınıfa devam eden öğrencilerden tesadüfi olarak seçilen 107 öğrencinin ailelerine anket uygulanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak, çocukların problem çözme yeteneklerinin gelişmelerini inceleyen kaynaklara dayanılarak geliştirilen bir anket uygulanmıştır. Anket, öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunan tutum ve yaklaşımları içine almaktadır.

Verilerin Çözümlemesi

Öğrenci velilerine uygulanan anket sonuçları, veriler bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS programında değerlendirilmiştir. Sorularda beklenen cevap “her zaman” şeklinde olduğu için alınacak puan 4.00 ve beklenen değer de 4.00 ’tür. Bu değer soruların sorulma biçimine göre değişmemektedir. Buna göre, verilecek cevaplarda beklenen değer olan 4.00 ’e yaklaşıldıkça ailelerin öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin gelişimine katkı oranının yüksek çıkacağı düşünülmektedir.

Anketin değerlendirilmesi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Önce, ailelerin ekonomik seviyelerine, anne-babanın eğitim durumuna ve yaşına, ailedeki çocuk sayısına ve babanın mesleğine göre ankette yer alan 44 sorunun tamamı için karşılaştırma yapılmış, geliştirilen tutumlar arasında farklılık olup olmadığı ve farklılıkların anlamlılık düzeyi belirlenmiştir. Bunun için her ailenin, ankette yer alan 44 soruya verdikleri cevaplardan aldıkları puanların toplamının soru sayısına bölünmesiyle “aile tutum ortalaması” belirlenmiştir. İkinci aşamada ise, ailelerin kritik olarak kabul edilen sorulara verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı ve farklılıkların anlamlılık seviyesi tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Verilerin çözümlemesinde ailelerin tutum ve yaklaşımları arasındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Farklılıkların anlamlı olup olmadığı konusunda “Varyans Analizi Tukey Testi” yapılmış ve $F < 0.05$ anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu

Çocuğun her türlü gelişiminde ailenin sosyo-ekonomik durumunun etkisi vardır. Ailenin sosyo-ekonomik durumu incelenirken, ailenin gelir düzeyi, evin bulunduğu muhit, aile üyelerinin yaşadığı sosyal çevre ve toplum içerisindeki statüleri akla gelmektedir.

Kişinin ve ailesinin ait olduğu sosyal sınıf ve bunların içinde yaşadığı sosyal çevre, insana hayatta bazı kolaylıklar ya da zorluklar sağlamaktadır. Birçok araştırma, orta ve üst sosyal sınıfa mensup ailelerin, çocuklarının sosyal faaliyetlere daha çok katıldıklarını ve liderlik rollerini daha fazla üstlendiklerini göstermektedir.

Yoksul ailelerin çocukları, istedikleri ortamlarda eğitim görememektedir. Öğrencinin öğrenim gördüğü okul, yaşadığı sosyal çevre, eğlenebilme ve dinlenebilme imkânları, her yönden gelişmesini ve başarısını etkilemektedir.

Başarılı öğrencilerin büyük çoğunluğunda, ailelerinin ekonomik durumuna karşı güven oluşmuştur. Ailenin ekonomik sıkıntılar içinde olması, öğrencide güven duygusunun yok olmasına, bunun yerine korku ve endişe duygularının gelişmesine neden olmaktadır. İyi bir sosyal çevrede yaşayan, ailesinin ekonomik sıkıntısı olmayan öğrenciler, elbette ki her yönden daha

başarılı olmaktadır.

Anne-babanın mesleğinin toplum içindeki saygınlığı ve sağladığı gelir düzeyi de öğrencinin gelişimini ve başarısını etkilemektedir. Mesleğin sağladığı gelir düzeyi, gerektirdiği eğitim seviyesi, mesleğin toplum içinde sağladığı statü ve insana sağladığı saygınlık derecesi ailenin tüm fertleri gibi, çocukların da durumunu etkilemektedir. Günümüz toplumlarında, yüksek öğretim görmeyi gerektiren ya da çok kazanç sağlayan meslekler, diğer meslekler arasında daha çok itibar ve ilgi görmektedir. Çünkü toplumdaki statüyü belirleyen en büyük faktörlerden birisi, kişinin gördüğü öğretim düzeyidir. Özellikle baba mesleği ile çocuğun başarısı arasında yakın ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Elmacioğlu, 1998).

Ailenin Öğrenim Durumu

Anne-babanın öğretim düzeyi ile öğrencinin gelişimi ve başarısı arasında çok yakın bir ilişki vardır. Tahsilli anne-babaların, çocuklarındaki başarı güdüsünü harekete geçirmekte daha üstün oldukları görülmektedir. Nitekim, yapılan araştırmalar başarılı öğrencilerin anne-babalarının öğretim düzeylerinin, başarısız öğrencilerin anne-babalarının öğretim düzeyinden yüksek olduğunu göstermektedir (Elmacioğlu, 1998).

Ailelerin Çocuğa Karşı Tutumları

İlgiler kişinin hayatında bir ihtiyacı karşıladıkları için süreklilik gösterirler. Çocuk ilgilerini araştırma ve tecrübeler sonucu, öğrenme yoluyla geliştirir. Çocuğun ilgileriyle fizikî ve zihnî gelişimi arasında bir paralellik vardır. Fizikî ve zihnî gelişmeyle birlikte ilgi alanları da değişir. İlgilerin oluşumunda, çocuğa anne ve babası model oluşturmaktadır. Önemli olan istek, kaabiliyet ve eğilimlerini doğru tespit edip, çocuğu o doğrultuda yönlendirebilmektir (Elmacioğlu,1998).

Sonuç olarak, aile fertlerinin tutumları; çocukların kişiliğinin oluşumlarında, doğuştan getirdikleri her türlü yeteneğin gelişmesinde büyük önem taşır. Aile ortamında ilişkiler sevgi temeline dayanmalıdır. Böyle bir ortamda çocuk, hem davranış seçimlerinde kendini özgür hissedebilir, hem de seçimleri hakkında kısıtlanacağından çekinmeden aile fertlerine danışabilecek bir durumdadır. Ancak bu esnek yaklaşım içinde; özgürce düşünüp karar verebilen, aldığı kararların sorumluluğunu yüklenen, bağımsızca hareket edebilen, özgüveni tam olan bireyler yetişebilir.

Ailedeki özgür ve uyarıcı ortam, çocuklarda zihnin gelişmesini hızlandırır. Anlatım güçleri artar, dil dağarcığı gelişir. Başarısızlık ve cezalandırma söz konusu olmadığı için, serpilen yeteneklerini korkusuzca kullanır, yeteneklerini geliştirir. Aile ortamında yeterince ilgi göremeyen, uyarılmayan çocukların yetenekleri körelir ve geri kalırlar.

Hayat şartlarının giderek zorlaşması, annenin de çalışmasını zorunlu hale getirmiştir. Annenin çalışması, kuşkusuz beraberinde bazı sıkıntıları getirmektedir. Bunların başında, annenin olmadığı saatlerde çocuğun bakımı,

eve yorgun gelen annenin çocuğuyla kuracağı iletişimin sağlıklı olması ve annenin çocuğuna az zaman ayırması gelir. (Yavuzer, 1999; Elmacıoğlu, 1998)

Düşük Gelir Seviyesine Sahip Aileler		Yüksek Gelir Seviyesine Sahip Aileler		Aralarındaki Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	35	Frekans	27	
%	32,7	%	25,2	
Ortalama	2,86	Ortalama	3,32	

Ailelerin Geliştirdikleri Tutumlara İlişkin Bulgular

Bu bölümde ailelerin sosyal, ekonomik özellikleri ve eğitim seviyelerine göre geliştirmiş oldukları tutumlar incelenmiş ve tablolar halinde sunulmuştur. Önce ailelerin tutum ve yaklaşımları anketin geneli için karşılaştırılmış ve farklılıkların anlamlılık düzeyi incelenmiştir. İkinci aşamada

ise, çocukların problem çözme becerilerinin gelişmesi açısından kritik kabul edilebilecek tutumlar açısından, aileler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi tablolar halinde sunulmuştur.

Ailelerin Ekonomik Durumuna Göre Geliştirdikleri Tutum ve Yaklaşımlar

Öğrencilerin problem çözme ve diğer zihni yeteneklerinin gelişmesi için değişik ortamlara katılmaları ve tecrübe kazanmaları gereklidir. Pek çok aile çocuklarının eğitiminde tecrübenin ve seviyesine uygun ortamlara katılmalarının önemine inanmalarına rağmen bu imkânı sağlayamamaktadır. Bunun başlıca sebeplerinden biri gelir seviyelerinin yetersiz olmasıdır. Ekonomik durumu iyi olan aileler çocukları için her türlü ortamı hazırlarken, düşük gelire sahip olan aileler aynı imkânlarla sahip değildirler.

Gelir Seviyesine Göre Ailelerin Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamı için Tutum ve Yaklaşımları

Araştırmamız kapsamında velilere uygulanan anketten elde edilen bulgulara göre; anketin tamamı dikkate alındığında ekonomik seviyesi düşük olan

(%32,7) ailelerin beklenen değer 4.00'e göre 2,86 oranında tutum geliştirdikleri belirlenmiştir. Buna karşılık ekonomik seviyesi yüksek olan (%25,2) ailelerin geliştirdikleri tutum ortalaması 3,32 oranındadır. Bu değerler arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,010 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre, ailenin ekonomik durumu öğrencilerin problem zme yeteneklerinin gelişmesinde etkili bir faktördür.(Bkz. Tablo 4.17.)

Babanın Eğitim Durumuna Göre Ailelerin Tutum ve Yaklaşımları

Günümüzde babalar genelde çocuklarının eğitimlerini annelerine bırakmış olmalarına rağmen çocukların problem zme yeteneklerinin geliştirilmesinde önemli bir etkiye sahiptirler. Özellikle erkek çocukların kendilerine örnek olarak seçtikleri ilk model babaları olmaktadır. Çocuklar babalarıyla zaman geçirmekten büyük zevk almakta, onun tutum ve davranışlarını taklit etmeye çalışmaktadırlar. Bu bakımdan babaların çocuklarıyla olan ilişkileri ve birlikte nasıl zaman geçirdikleri çok önemlidir. nemli olan ne kadar süre birlikte zaman geçirildiği değil, bu zamanın ocuk için doyurucu geçmesidir.

İlkokul Mezunu ve Lise Mezunu Babaların Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamına İlişkin Tutum ve Yaklaşımları

İlkokul Mezunu Babaya Sahip Aileler		Lise Mezunu Babaya Sahip Aileler		Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	48	Frekans	20	
%	44,9	%	18,7	,000
Ortalama	2,75	Ortalama	3,37	

Araştırmamızda velilere uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgulara göre; anket geneli için ilkökul mezunu (% 44,9) babaların geliştirdikleri tutum 2,75 ile lise mezunu (% 18,7) babaların tutumlarının ortalaması 3,37 oranındadır. Bu oranlar arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,000 olarak belirlenmiştir. Bu oran $F < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.(Bkz. Tablo 4.30.)

İlkokul Mezunu ve Yükseköğretim Mezunu Babaların Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamına İlişkin Tutum ve Yaklaşımları

İlkokul Mezunu Babaya Sahip Aileler		Yükseköğretim Mezunu Babaya Sahip Aileler		Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	48	Frekans	22	
%	44,9	%	20,6	,000
Ortalama	2,75	Ortalama	3,42	

Araştırmamızda velilere uygulanan anket sonucunda elde edilen bulgulara göre; anket geneli için ilkökul mezunu (% 44,9) babaların geliştirdikleri tutum 2,75 ve yüksek öğretim mezunu (% 20,6) olan babaların tutumları ortalaması ise 3,42 oranındadır. İlkokul mezunu olan babalar ile yükseköğretim mezunu babaların tutumları arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,000 olarak belirlenmiştir. Buna göre ilkökul mezunu babaların tutumları ile yüksek

öğretim mezunu babaların tutumları arasındaki farklılıklar $F < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.(Bkz. Tablo 4.31.)

Bu sonuçlara göre babaların çocuklarına karşı tutum geliştirmesinde, babalarının almış oldukları eğitimin seviyesi etkili bir faktördür.

Annelerin Eğitim Durumuna Ailelerin Tutum ve Yaklaşımları

Anneler günümüzde çocuklarımızın gelişiminde ve eğitiminde en büyük etkiye sahiptirler. Bu bakımdan gelecekte anne olacak olan kız çocuklarımızın eğitimi ihmal edilemeyecek olan konuların başında yer almaktadır.

İlkokul Mezunu ve Yükseköğretim Mezunu Annelerin Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamına İlişkin Tutum ve Yaklaşımları

İlkokul Mezunu Anneye Sahip Aileler		Yükseköğretim Mezunu Anneye Sahip Aileler		Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	36	Frekans	13	
%	33,6	%	12,1	
Ortalama	2,79	Ortalama	3,42	

Araştırmamız kapsamında velilere uygulanan anket sonuçlarına göre; anket geneli için ilköğretim mezunu (%33,6) annelerin geliştirdikleri tutum ortalaması 2,79 ile yükseköğretim mezunu (%12,1) annelerin tutumları ortalaması 3,42 arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,015 olarak bulunmuştur. Bu oran $F < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Buna göre öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin gelişmesinde annenin eğitim durumu etkili bir faktör olarak belirlenmiştir.(Bkz. Tablo 4.38.)

Annelerin Yaşına Göre Ailelerin Tutum ve Yaklaşımları

Günümüzde eğitimin önemi daha iyi anlaşıldığından dolayı aileler tüm imkânlarını seferber ederek çocuklarının eğitim almasına çalışmaktadırlar. Geleceğin anneleri olan kız çocuklarının eğitimi ihmal edilemeyecek bir öneme sahiptir.

29 ve Daha Küçük Yaştaki Anneler İle 30-39 Yaşındaki Annelerin Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamına İlişkin Tutum ve Yaklaşımları

29 ve Daha Küçük Yaştaki Anneler		30-39 Yaşındaki Anneler		Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	18	Frekans	66	
%	16,8	%	61,7	,020
Ortalama	3,48	Ortalama	3,02	

Araştırmamız kapsamında velilere uygulanan anketin sonuçlarına göre; 29 ve daha küçük yaştaki (%16,8) annelerin geliştirdikleri tutumların ortalaması 3,48 ile 30-39 yaşları arasındaki (%61,7) annelerin tutumları ortalaması 3,48 arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,020 düzeyinde belirlenmiştir. Bu oran $F < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

29 ve Daha Küçük Yaştaki Anneler İle 40-49 Yaşındaki Annelerin Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamına İlişkin Tutum ve Yaklaşımları

29 ve Daha Küçük Yaştaki Anneler		40-49 Yaşındaki Anneler		Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	18	Frekans	18	
%	16,8	%	16,8	,003
Ortalama	3,48	Ortalama	2,77	

Araştırmamız kapsamında velilere uygulanan anketin sonuçlarına göre; 29 ve daha küçük yaştaki (%16,8) annelerin geliştirdikleri tutumların ortalaması 3,48 ile 40-49 yaşları arasındaki (%16,8) annelerin tutumları ortalaması 2,77 arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,003 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç $F < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. (Bkz. Tablo 4.47.)

29 ve Daha Küçük Yaştaki Anneler İle 50 ve Daha Büyük Yaştaki Annelerin Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamına İlişkin Tutum ve Yaklaşımları

29 ve Daha Küçük Yaştaki Anneler		50 ve Daha Büyük Yaştaki Anneler		Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	18	Frekans	5	
%	16,8	%	4,7	
Ortalama	3,48	Ortalama	2,69	

Araştırmamız kapsamında velilere uygulanan anketin sonuçlarına göre; 29 ve daha küçük yaştaki (%16,8) annelerin genel olarak geliştirdikleri tutumların ortalaması 3,48 ile 50 ve daha büyük yaştaki (% 4,7) annelerin geliştirdikleri tutumların ortalaması 2,69 arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,042 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç $F < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Elde edilen sonuçlara göre; öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesinde annelerin eğitim durumları gibi yaşları da etkili bir faktördür. Çocukların problem çözme yeteneklerinin gelişmesine yönelik tutum ve yaklaşımları genç annelerin daha yüksek seviyede (3,48) geliştirdikleri görülmektedir. Bu bakımdan geleceğin anneleri olan kız çocuklarının iyi bir eğitim alması ihmal edilemeyecek öneme sahiptir.

Sahip Olunan Çocuk Sayısına Göre Ailelerin Tutumları Ailelerin sergiledikleri tutum ve yaklaşımlar sahip oldukları çocuk sayısına göre değişebilmektedir. Ayrıca kardeşlerin birbirlerinin davranışlarından etkilendikleri de bir gerçektir. Çocuk sayısının fazla olması onlara sağlanan imkânların da sınırlanması sonucunu doğurmaktadır. Ailelerin her çocuğa karşı sergiledikleri tavırlarda ayırım yapmamaları ve hepsine aynı imkânları sağlaması gereklidir. Bu durum çocukların yeteneklerinin gelişimi yanında sağlıklı bir kişilik gelişimi açısından da son derece önemlidir.

İki Çocuklu ve Üç Çocuklu Ailelerin Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamı İçin Geliştirdikleri Tutum ve Yaklaşımları

İki Çocuğu Olan Aileler		Üç Çocuğu Olan Aileler		Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	44	Frekans	41	
%	41,1	%	38,3	
Ortalama	3,25	Ortalama	2,87	

Araştırmamız kapsamında velilere uygulanan anketten elde edilen bulgulara göre; iki çocuklu (% 41,1) ailelerin geliştirdikleri tutumların ortalaması 3,25 ile üç çocuklu (% 38,3) ailelerin tutumları ortalaması 2,87 arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,024 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç $F < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Buna göre öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin gelişmesinde ailedeki çocuk sayısı etkili bir faktördür.(Bkz. Tablo 4.55.)

Babanın Yaşına Göre Ailelerin Tutum ve Yaklaşımları Günümüzde çocukların eğitilmesinin gereği ve önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu nedenle aileler geleceğin anne ve babaları olan çocuklarının eğitimine büyük önem vermelidir. Bugün çocuğunun eğitimini sağlayan aileler aynı zamanda toplumun geleceğine yatırım yapıyor demektir. Babanın Mesleğine Göre Ailelerin Tutumları Babanın mesleği ailenin yaşadığı muhitin seçiminde ve çocukların yetiştikleri sosyal çevrenin oluşumunda son derece etkilidir. Babanın mesleği büyük ölçüde ailenin ekonomik durumunu da belirlediğinden dolayı toplumda statü sağlayan mesleklere sahip ailelerin gelir seviyesi yüksek olmaktadır. Sonuçta bu ailelerin çocuklarının yetiştiği çevrenin şartları ile, meslekî ve gelir durumu bakımından aynı seviyede olmayan ailelerin çocuklarının yetiştikleri çevre şartları eşit olmamaktadır.

Memur Olan Babalar İle Esnaf Olan Babaların Ankette Yer Alan 44 Sorunun Tamamı İçin Geliştirdikleri Tutum ve Yaklaşımlar

Memur Olarak Çalışan Babalar		Esnaf Olan Babalar		Farklılıkların Anlamlılık Düzeyi
Soru Sayısı	44	Soru Sayısı	44	
Frekans	16	Frekans	17	
%	15	%	15,9	,025
Ortalama	3,23	Ortalama	2,54	

Araştırmamız kapsamında velilere uygulanan anketten elde edilen verilere göre; memur olarak çalışan (%15) babaların geliştirdikleri tutumların ortalaması 3,23 ile esnaflık yapan (%15,9) babaların tutumları ortalaması 2,54 arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi ,025 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç $F < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Buna göre babanın mesleği öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin gelişmesi açısından etkili bir faktördür. (Bkz. Tablo 4.67.)

Babanın eğitimi genel olarak onun mesleğini belirleyen özelliklerdendir. Babanın mesleği ise ailenin ekonomik seviyesini belirleyici bir etkiye sahiptir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre babanın mesleği özellikle “çocuklarına bağımsız olarak çalışması için ortam hazırlama” tutumunda farklılıklara sebep olmuştur. Bu konuda memur ve işçi olarak çalışan babalar ile esnaflık yapan babalar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Sonuç olarak ailenin sosyo-ekonomik seviyesi, anne ve babanın eğitim düzeyleri ve ailenin sahip olduğu çocuk sayısı öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin gelişmesinde etkilidir. Anketten elde edilen verilerin değerlendirilmesinde anne ve babaların geliştirdikleri tutumlar arasındaki farklılıkların anlamlı düzeyde olması bu sonuca götürmüştür.

Sonuçlar

Öğrencilerin problem çözme yeteneğinin gelişmesi, ailenin sosyo-ekonomik durumu, çocuklarına karşı tutum ve yaklaşımları, aile fertlerinin eğitim durumları ve çevrenin diğer özelliklerinden etkilenmektedir. Aile, çocuklarda var olan yeteneklerin gelişmesinde veya körelmesinde etkili faktörlerden biridir. Ancak, annenin geçirdiği hamilelik süreci, çocuğun büyüme ve gelişme dönemlerindeki beslenme alışkanlıkları, zekâ seviyesi, öğrenim gördüğü okulların sağladığı imkânlar, öğretmenlerinin tutum ve yaklaşımları gibi pek çok faktör çocukların problem çözme becerilerinin gelişmesinde etkili olmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre, ilköğretim okulu 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin problem çözme yeteneğinin gelişmesi ile, anne ve babanın eğitim durumları, ailedeki çocuk sayısı, babanın mesleği ve ailenin ekonomik seviyeleri arasında istatistikî olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmadaki alt problemler de dikkate alınarak değerlendirme yapıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

Ailelerin çocuklarının problem çözme yeteneklerinin gelişmesinde ailenin sahip olduğu çocuk sayısı etkilidir. Velilere uygulanan anketin geneli için ailelerin tutum ortalamaları dikkate alındığında, iki çocuğu olan aileler (Ort:3,25) ile üç çocuğu olan aileler (Ort:2,87) arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (,024). Problem çözme açısından kritik olarak kabul edilebilecek tutumlar arasında farklılıklar tespit edilmiştir.

Annenin yaşı ile ailenin çocuklarının problem çözme yeteneğinin gelişmesine etkisi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Velilere uygulanan anketin geneli ailelerin tutum ortalamaları dikkate alındığında 29 yaş ve daha küçük yaştaki anneler (Ort:3,48) ile 30-39 yaşındaki anneler (Ort:3,02) arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi (,020), 29 yaş ve daha küçük yaştaki anneler (Ort:3,48) ile 40-49 yaşındaki anneler (Ort:2,77) arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi (,003), 29 yaş ve daha küçük yaştaki anneler (Ort:3,48) ile 50 ve daha büyük yaştaki anneler (Ort:2,69) arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi (,042) olarak bulunmuştur. Elde edilen bulguların ışığında, annelerin yaşları çocukların problem çözme yeteneklerinin gelişmesini etkilemektedir. Genç anneler daha büyük yaştaki annelere göre çocuklarına karşı daha bilinçli ve olumlu tutumlar sergilemektedirler. Ele alınan kritik davranışların tümünde 29 ve daha küçük yaştaki anneler ile daha büyük yaştaki anneler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda annelerin öğrenim durumuna göre sergiledikleri tutumlar arasında farklılık anlamlı bulunmuştur. İlkokul mezunu anneler (Ort:2,79) ile yüksekokul mezunu annelerin (Ort:3,42) anket geneli için tutumları arasındaki farklılık anlamlıdır (,015). Elde edilen bulgulara göre, annenin eğitim seviyesi öğrencilerin problem çözme yeteneğinin gelişmesini etkilemektedir. Yükseköğretim mezunu olan anneler en yüksek tutum ortalamasına sahip iken, ilkokul mezunu olan anneler en düşük ortalamaya sahiptir. Sonuç olarak, eğitim seviyesi yükseldikçe annelerin çocuklarına karşı daha olumlu ve bilinçli tutumlar sergiledikleri söylenebilir.

Babanın yaşının çocuklarının problem çözme yeteneklerinin gelişimine etkisi vardır. Elde edilen bu sonuçlara göre babanın yaşı öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin gelişmesine etki etmektedir. Genç yaştaki babaların tutum ortalamaları daha yaşlı olan babalara göre daha yüksek çıkmaktadır. Sonuç olarak, genç yaştaki babaların çocuklarına karşı daha bilinçli ve olumlu tutumlar sergilediklerini söylemek mümkündür.

Babanın öğreniminin çocuklarının problem çözme yeteneklerinin

gelişimine etkisi vardır. Öğrenim durumuna göre gösterilen yaklaşımlar arasındaki farklılıklar arasında anlamlılık bulunmuştur. Anket geneli için ilkokul mezunu babalar (Ort:2,75) ile lise mezunu babaların (Ort:3,37) tutumları arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi (,000), yine ilkokul mezunu babalar ile yüksekokul mezunu babaların (Ort:3,42) tutumları arasında farklılıkların anlamlılık düzeyi (,000) olarak tespit edilmiştir.

Çocukların problem çözme yeteneklerinin gelişmesi ile babanın mesleği arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Anketin geneli için bakıldığında memur olan babalar (Ort:3,23) ile esnafılık yapan babalar (Ort:2,54) arasındaki farklılıkların anlamlılık düzeyi (,025) olarak belirlenmiştir.

Ailenin gelirinin çocuklarının problem çözme yeteneklerinin gelişimine etkisi vardır. Gelir düzeylerine göre sergilenen tutumlar arasındaki farklılık anlamlı bulunmuştur. Anket geneli için düşük gelire sahip aileler (Ort:2,86) ile yüksek gelire sahip ailelerin (Ort:3,32) tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur (,010).

Çocuğun yaşadığı sosyal çevre, eğlenme, dinlenme ve diğer sosyal etkinliklerde bulunabilme imkânları çocukların problem çözme ve diğer yeteneklerinin gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu imkânların sağlanabilmesi ise, öncelikle ailenin ekonomik durumuyla ilgilidir. Yüksek gelire sahip aileler, çocuklarının her türlü sosyal faaliyetlere katılmasını sağlayıp, seviyelerine uygun türlü etkinliklere yönlendirmektedir. Bu etkinlikler çocukların hayatında tecrübelerin zenginleşmesine, doğal olarak zihni yeteneklerinin gelişmesine sebep olmaktadır. Gelir seviyesi yeterli olmayan aileler ise, bu konuda yeterli ortamı sağlayamamakta ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Sosyalleşme yönünden tam anlamıyla gelişmemiş bireyler, uyumsuz, çekingen ve başarısız bir kişilik geliştirmektedirler. Bu tür kişiler, sadece kendileri sıkıntılı bir hayat yaşamamakta, aynı zamanda yaşadıkları çevrede sürekli problemler yaratmaktadırlar. Çocukların değişik sosyal etkinliklere katılarak tecrübeler kazanmaları büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple aileler, çocuklarına üyesi olduğu toplumun kültürel özelliklerini benimsetmeli, onların toplumun beklentilerine uygun, dengeli ve kendine güvenen sosyal bir kişilik geliştirmelerini sağlamalıdır.

Problem çözme yeteneğinin gelişmesinde oyuncağın etkisi büyüktür. Seviyeye uygun oyuncak, çocuğun her yönden gelişmesinin temelidir. Oyuncaklar, çocukların yeteneklerinin serpilip gelişmesine, sorunlara kendi başına çözümler üretmesine, başkalarıyla iletişim kurmayı ve paylaşmayı öğrenmesine katkı sağlayan araçlardır. Çocuklar için bu derece önemli olan oyuncaklardan faydalanma konusunda, ailelerin gelir seviyeleri ve eğitim düzeyleri belirleyici etkiye sahiptir. Eğitim seviyesi ve gelir düzeyi yüksek olan aileler, çocuklarının eğitimi konusunda oyuncaklardan ileri seviyede yararlanırlarken, düşük gelire sahip olan ailelerde bu oran düşüktür. Sosyo-

ekonomik seviyeleri yüksek olan aileler teknolojinin tüm imkânlarını çocuklarının kullanımına açmaktadır. Evinde her türlü teknolojik oyuncak ile oynayan çocuğun problem çözme ve diğer becerilerinin gelişmesi kaçınılmazdır. Ekonomik seviyesi yüksek olan aileler oyuncak seçiminde de daha özenli davranmakta, aldıkları oyuncuğun çocuğun gelişimine katkıda bulunması, çok amaçlı kullanılabilir olması gibi özelliklere dikkat etmektedir. Ekonomik seviyesi düşük olan aileler ise, çocuklarına aynı imkânları sağlayamamaktadır.

Ailelerin eğitim durumları ve ekonomik seviyelerinin etkilediği diğer bir konu da, çocuğa kaynak, araç gereç temin edilmesidir. Eğitim seviyesi yüksek olan aileler, çocuklarının araştırma yapabilmesi için her türlü kaynağı temin etmenin yollarını aramaktadır. Ancak eğitim seviyesi düşük olan ailelerde aynı hassasiyeti görülmemektedir. Tabi ki, kaynak temini ve ortam sağlanması aynı zamanda ekonomik durumla ilgili bir konudur. Çocukların ihtiyacı olan kaynakların temin edilmesi, araştırma yapması için teşvik edilmesi gereklidir. Bu sayede çocuk, sistemli düşünmeyi ve karşılaştığı problemler karşısında bilgilerini kullanarak çözümler üretmeyi öğrenecektir.

Eğitim seviyesi yüksek olan ailelerde, çocuklarıyla kurulan iletişim ile eğitim düzeyi düşük olan ailelere göre farklılık göstermektedir. Ailenin çocuğuyla ilişkilerinde sergilediği yaklaşımlar, çocukların becerilerinin gelişmesini etkilemektedir. Her türlü yetenek, demokratik ve çocuğa özgürlük tanınan ortamlarda serpilip gelişirken, aksi durumda körelmektedir.

Genç anne ve babaların, çocuklarının problem çözme becerilerinin gelişmesine sağladıkları katkı da onların daha yüksek bir eğitim seviyesine sahip olmalarına bağlanabilir. Son yıllarda eğitimin önemi daha iyi kavranmış olduğundan, anne ve babalar çocuklarının daha iyi bir eğitim alması için elinden gelen gayreti göstermektedir. Bunun sonucu olarak genç bir nüfusa sahip olan ülkemizde eğitim seviyesi giderek yükselmektedir.

Çocukların problem çözme becerilerinin gelişmesinde babanın önemli bir etkisi vardır. Özellikle erkek çocukların, kendisine örnek aldığı ilk model babasıdır. Çocuklar babalarıyla zaman geçirmekten, onun tavırlarını taklit etmekten büyük zevk alırlar. Bu sebeple, babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinde çok dikkatli olmaları gereklidir. Babalar çocuklarına zaman ayırmalı, onların hem eğlenmelerini sağlamalı, aynı zamanda çocukları için her konuda rehber olmalıdırlar. Önemli olan çocuklarla ne kadar zaman geçirildiği değil, bu zamanın doyurucu ve eğitici etkinliklerle süslenmesidir.

Anneler ve babalar karşılaşılan problemlerin nasıl çözüleceği konusunda çocuklarına rehberlik yapmalıdır. Çocuklarının problem çözme becerilerinin gelişmesini sağlamak amacıyla, onların basit problemlerle karşılaşmalarını sağlamalıdırlar. Gerekliyse çocukları için problem durumları düzenlemekten çekinmemelidirler. Çözümler üretmeleri için teşvik etme gayreti içinde olmalıdırlar.

Anne ve babaların engelleyici ve baskıcı tutumlar sergilemesi çocuğun her açıdan gelişmesini geriletmektedir. Çocuğa ölçüyü kaçırmadan özgürlük tanımak gereklidir. Bu özgürlük çocuğun çevresini keşfetmesini, kendisini tanımasını ve güven duymasını, kişiler arası ilişkilerde yeterlilik kazanmasını sağlayacaktır. Çocuk, kişiler arasında ortaya çıkan problem durumlarını küçük yaşlarda çözmeye başlamaktadır. Çocuklar küçük yaşlarda her şeyi merak ederler, öğrenmek isterler. Bilinçli anne babaya düşen görev, çocuğuna cevap vermek, ondaki merak ve öğrenme güdüsünü kamçulamaktır. Bilinçli anne baba çocuğun çok iyi bir gözlemci olduğunu unutmamalı, her davranışıyla çocuğuna iyi bir model oluşturmalıdır. Çocuğun araştırma yapması, bilgisini kullanması, seviyesine uygun konularda fikirler üretmesi, karşılaştığı problemleri çözmek için çaba harcaması için fırsatlar yaratmalıdırlar. Merak, çocuğun sürekli öğrenen, öğrendiklerini yenileyen, sistemli düşünebilen ve problem çözme becerisi gelişmiş bir birey olmasını sağlayabilecek bir özelliktir. Bu özelliğin köreltilmesi yerine kamçılanması ve serpilip gelişmesi için uygun ortamlar hazırlanmalıdır.

Öneriler

Aile çocuğun eğitiminde etkili kurumların başında gelmektedir. Ailenin çocuğuna sağladığı maddî ve manevî imkânlar, çocuğa karşı tutum ve yaklaşımları, çocuklarıyla kurduğu iletişim çocuğun yeteneklerinin gelişmesinde ve kişiliğinin oluşmasında önemli etkilere sahiptir. Anne ve babanın gelişiminin ilk yıllarından itibaren çocukla kurduğu iletişimde yapıcı, kabul edici ve rehberlik edici olmalıdır. Çocuğa özgürlük hissini verilmelidir. Kişiliğın gelişiminde anne ve babanın etkisi büyüktür. Olumlu kişilik geliştiren çocuklar, kendilerine tam anlamıyla güvenir ve ailelerinden aldıkları destekle kendilerini geliştirmeye çalışırlar. Ailenin özgür ve destekleyici bir yaklaşım göstermesi, çocuğunun fikirlerini desteklemesi, gerekli durumlarda rehberlik etmesi, sağlıklı bir iletişim kurması çocukta var olan yeteneklerin gelişmesine yol açmaktadır.

Aileler, ellerinden gelen her türlü fedakârlığı yaparak çocuklarının iyi bir eğitim almasını sağlamalıdır. Özellikle kız çocuklarının eğitimi daha büyük önem taşımaktadır. Çünkü annenin çocuğun eğitimi üzerindeki etkisi babadan daha büyüktür.

Aileler kaç çocuğa sahip olursa olsun, çocuklarını kesinlikle ihmal etmemelidir. Her fırsatta onlarla zaman geçirmeye, onları sevdiklerini ve değer verdiklerini hissettirmelidir. Çocukların yanında sergiledikleri her davranışın çocuk için örnek teşkil ettiği unutulmamalıdır.

Çocuğun eğlenebilme, gezebilme ve oynayabilme gibi hakları olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır. Aileler her türlü imkânlarını kullanarak çocuklarını seviyesine uygun sosyal faaliyetlere yönlendirmelidir. Böylece çocuklarına tecrübe zenginliği kazandırmış olacaklardır.

Dar gelirli aileler ekonomik imkanlarını zorlayarak, çocuklarının her

türlü ihtiyaını karşılamaya çalıřmalđ, çocuklarının iyi bir eğitim ortamında yetişmesi için gayret göstermelidir. En azından belirli aralıklarla seviyeye uygun kitapları almaya özen göstermelidirler.

Aile içersinde fikrine değer verilen, bir birey olarak kabul gören çocuğun her türlü zihnî yeteneği daha çok gelişir. Ailenin çocuğuna onun da bu ailenin bir ferdi olduğunu hissettirmesi, kendi başına iş yapması için uygun fırsatlar tanınması olumlu bir kişilik geliştirmesine, kendine güven duymasına ve kendini daha iyi tanıyarak geliştirmek için çalışmasına neden olacaktır. Anne ve babalar, çocuğa sevgi veren, onun özgüvenini ve atılım yeteneğini kazanması için destek veren kişiler olmalıdırlar.

KAYNAKLAR

- AKMAN, Yasemin & ERDEN, Münire, “Eğitim Psikolojisi-Gelişim-Öğrenme-Öğretme”, Arkadaş Yayınevi, 5. Basım, Ankara, 1997.
- AYHAN, Halis, “Eğitim Bilimine Giriş”, Şûle Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 1997.
- BARTH, James L.& DEMİRTAŞ Abdullah, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi - Kaynak Üniteler”, YÖK-Dünya Bankası - Milli Eğitimi Geliştirme Projesi – Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara, 1997.
- BAŞARAN, İ. Ethem, “Eğitime Giriş”, Yargıcı Matbaası, 4. Basım, Ankara, 1996.
- , “Eğitim Psikolojisi – Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri”, Kadıoğlu Matbaası, Ankara, 1992.
- BİLEN, Mürüvvet, “Plandan Uygulamaya Öğretim”, Anı Yayıncılık, 5. Basım, Ankara, 1999.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, “Eğitim Psikolojisi”, Binbaşioğlu Yayınevi, 6. Basım, 1987.
- BİNGHAM, Alma, “Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi”, Çeviren: (A. Ferhan OĞUZKAN), Milli Eğitim Yayınevi, 2. Baskı, 1998.
- CAN, Gürcan, (Editör), “Sosyal Bilgiler Öğretimi – İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı”, Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1064, Eskişehir, 1998.
- DİNÇER, F. Çağlayan (ATİLLA), “Anaokuluna Devam Eden 5 Yaş Çocuklarına Kişiler Arası Problem Çözme Becerilerinin Kazandırılmasında Eğitimin Etkisinin İncelenmesi”, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ruh Sağlığı ve Eğitimi Anabilimdalı Doktora Tezi, Ankara, 1995.
- ELMACIOĞLU, Tuncer, “Başarıda Aile Faktörü”, Hayat Yayınları, İstanbul, 1998.
- KARASAR, Niyazi, “Bilimsel Araştırma Yöntemi”, Nobel Yayınları, 8. Basım, Ankara, 1998.
- KİŞİSEL, Elaine & YILDIRIM, Serap M., “Bilişsel Etkinlikler”, MEB Basımevi, İstanbul, 1983.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla, “Eğitim Programları ve Öğretim - Öğretim İlke ve Yöntemleri”, Gazi Kitabevi, 8. Basım, Ankara, 1997.
- MORGAN, Clifford T., “Psikolojiye Giriş”, Çeviren: (Hüsnu Arıcı ve diğerleri), Meteksan AŞ., 13. Basım, Ankara, 1999.
- ÖZDEN, Yüksel, “Öğrenme ve Öğretme”, Pegem Yayınları, 2. Basım, Ankara, 1998.
- SUNGUR, Nuray, “Yaratıcı Düşünce”, Evrim Yayınevi, 2. Basım, İstanbul, 1997.
- YAVUZER, Haluk, “Ana-Baba ve Çocuk”, Remzi Kitabevi, 12. Basım, İstanbul, 1999.

YILDIRIM, Ramazan, “Yaratıcılık ve Yenilik”, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1998.

YÖRÜKOĞLU, Atalay, “Çocuk Ruh Sağlığı”, Özgür Yayınları, 22. Basım, İstanbul, 1998.